

Suomenhevonen tutulla uralla

Sari Savikko: *Suomenhevonen. Isänmaata rakentamassa ja puolustamassa.* Amanita 2017.

Topelius ylisti *Maamme kirjassaan* suomalaista hevosta. Hän piti sitä sinnikkäänä, luotettavana ja työteliäänä kumppanina arjen töissä. Se tyytyi vähään ja sen ominaisuudet muistuttivat suomalaista kotimaata ja kansaa. Hyvin hoidettu hevonen oli ”verrattoman kallisliittolainen”, mutta kiusattuna se kykeni itsepäiseen vastarintaan siinä missä isäntänsäkin. Vertauskuvillaan Topelius puki sanoiksi hevosen identiteettipoliittisen merkityksen Suomen kansallisessa historiassa.

Yksi topeliaanisen ajattelun tuotoksista oli *suomenhevosen* kantakirja, jonka autonominen senaatti avasi vuonna 1907. Määräyksellä perustettiin suoma-

laisille oma hevosrotu, *suomenhevonen*, jonka puhtasrotuisuutta jalostettiin ja valvottiin tämän rekisterin avulla. Määräyksen ajoitus ja sanamuodot kertovat kansallismielisistä motiiveista, joilla korotettiin kansakunnan erityisyyttä ja puhdistettiin suomalaista verta vieraista vaikutteista.

Itsenäisen Suomen alkuvuosisikymmeninä hevonen oli välttämätön työjuhta ja liikenneväline. Peltoa raivattiin, maata muokattiin ja metsiä hakattiin kasvavan väestön ruokkimiseksi ja teollisuustuotannon tarpeisiin. Huomattava osa liikenteestä ja tavarankuljetuksista hoidettiin lihasvoimin köyhässä sodan runtellemassa maassa, jonka koneellistuminen ja motorisointuminen vasta käynnistyivät. Hevonen kuljetti tavaraa, postia ja ihmisiä teillä, joista monet oli rakennettu kavioliikennettä varten.

Hyvä hevonen antoi elannon ja korotti isäntänsä sosiaalista asemaa. Työn ohella hevosilla ajettiin kilpaa, ja voittajia arvostettiin. Toiminta institutionalisoitui, kun ensimmäiset totoravit saatiin järjestettyä Pohjoissataman jäällä Helsingissä vuonna 1928, pian hevosvedonlyönnin laillistamisen jälkeen. Parhaat juoksijat jäivät jälkensä hevoskantaan siitoksessa ja taiteeseen muun muassa Anton Ravander-Rauaksen veistoksissa. Varsinkin pientiloilla hevonen oli perheenjäsen, joka teki pitkää päivää pellolla ja metsässä rintan muun talonväen kanssa.

Köyhän valtion puolustuskyky oli 1930-luvulla hevosen varassa. Konfliktin uhatessa maan hevoset laskettiin ja aikuiset työkykyiset ruunat ja tammät määrättiin palvelukseen sodan syytyessä. Hevosnotto järjestettiin alueittain, ja saman seudun miehet ja hevoset palvelivat yhdessä mahdollisuuksien mukaan. Sodassa hevosella oli kriittinen asema niin kaluston kuljetuksessa, joukkojen huollossa, tiedustelussa ja sissioperaatioissa kuin väestön evakuoinnissakin.

Kengittäjät, eläinlääkärit ja hevosv sairaaloiden ”konilomat” vaalivat hevosten terveyttä ja hoitivat

niiden sairauksia ja vammoja karuissa oloissa. Sodan arjessa hevosen toimintakyvyn ratkaisi kuitenkin tavallinen hevosmies, jonka taidot ja kiinnostus näkyivät hevosen kunnossa. Taitavat, empaattiset ajurit säästivät ja huolsivat hevosiaan aina tilaisuuden tullen ja kirjoittivat niiden kuuluisista kotirintamalle. Sota kuitenkin vei tuhansien hevosten hengen ja traumatisoi monet hengissä selvinneistä.

Sotien jälkeen maan hevoskanta saavutti huippunsa, miltei 409 000 yksilöä. Lähes kaikki olivat *suomenhevosia*. 1950-luvun edetessä maan tuotantorakenne kuitenkin muuttui, tuotanto ja liikenne koneellistuivat ja kansa kaupungistui. Työhevosesta tuli vanhanaikainen, tarpeeton ja kustannustehoton. Teuraaksi joutui jopa pikkubarsoja, ja muutamassa vuosikymmenessä *suomenhevosten* määrä romahti. Pohjalukema saavutettiin vuonna 1987, jolloin jäljellä oli 14 100 *suomenhevosta*.

Suomenhevonen on monipuolisena yleisrotuna kuitenkin löytänyt uusia tehtäviä. Valtaosa nykypäivän vajaan 20 000 *suomenhevosesta* on raviurheilijoita, ja *suomenratsuharrastus* laajenee. Uutta työtä on löytynyt myös terapian, elämysten tuotteistamisen ja jonkin verran matkailun piiristä. Rotua on alettu arvostaa uudella tavalla myös biodiversiteetin ja kansallisen omaleimaisuuden näkökulmista.

Uusin kehitys jää tietokirjailija Sari Savikon kirjassa vähäiselle käsittelylle. Sujuvassa tekstissä päähuomio on *suomenhevosen* sota- sekä maa- ja metsätaloushistoriassa, vaikka kirjalla kunnioitetaan kansallisroduksi nimetyn hevosen koko 110-vuotista taivalta kantakirjan perustamisesta itsenäistymisen juhluvoiteen. Painotus havainnollistaa *suomenhevoseen* nykyäänkin liittyvää kansallisromantiikkaa ja sitä, mistä aiheista on saatavilla eniten tutkimuksia ja muuta aineistoa.

Joitakin avauksia lukuun ottamatta *suomenhevosen* uusi talous

ja työ yhteiskunnassa tunnetaan yhä huonosti. Sotahistorian sinnikkään kertaamisen ja agraariyhteiskunnan töissä perinnevaljaisa esiintyvien liinaharjojen valossa monikäyttöinen suomenhevonen näyttäytyy jopa historiansa vankina. Yksin tässä riittäisi tutkittavaa, kun ihmisen ja eläimen suhde on yhä monipuolisemman kiinnostuksen kohteena yhteiskunta- ja humanistisissa tieteissä myös Suomessa.

Menneiden saavutusten korostaminen aiheuttaa imagollisia rasitteita asetelmassa, jossa Suomen hevoskanta on kansainvälistynyt. Suomenhevosia on vajaa 20 000, mutta se edustaa enää neljänneestä koko hevoskannasta. Tutkittavaa riittäisikin vaikkapa ”vanhanaikaisuuden” ja ”kansallisuuden” mielikuvien suhteesta Suomen rajojen avautumiseen. Samalla hitaasti kehittyvä ja pitkäikäinen kylmäverirotu herättää uudenlaista kiinnostusta kohtuullistamisen, elämänrytmin hidastamisen ja paikallisuuden korostamisen ruumiillistumana muun muassa kaupunkilaisten ratsuharrastajanaisten keskuudessa.

Sotahistoriaa ja maa- ja metsätaloustyötä korostava runsas kuvitus houkuttelee kirjan pariin. Mustavalkovalokuvien lisäksi mukana on kansakoulujen opetustauluja, akvarelleja, puupiirroksia ja hevosnäyttelyiden kunniakirjoja. Valokuvat hevosen työtehtävistä ja sotataipaleelta on koottu museoiden ja kuvapalveluiden arkistoista. Osa kuvista on katseltavissa myös netissä SA-kuvan maksuttomassa kuvapalvelussa ja aiemmissa suomenhevosen sotataipaleesta kertovissa kirjoissa.

PAULIINA RAENTO

Kirjoittaja on aluetieteen professori ja rahapelitutkimuksen dosentti Tampereen yliopistossa.